

شناسایی عوامل مؤثر در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانشجویان بر اساس اطلاعات تحصیلی مقطع متوسطه و کنکور سراسری

ابراهیم خدایی*
مجتبی حبیبی**
احسان جمالی***
رقیه باقی یزدل****
حبیبه خلقی****

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان بر اساس اطلاعات تحصیلی مقطع متوسطه و نتایج کنکور سراسری بود. جامعه آماری شامل دانشجویان ورودی سال ۱۳۸۸ دانشگاه شهید بهشتی در مقطع کارشناسی در دو نوبت روزانه و شبانه بود که تا شهریور ماه سال ۱۳۹۳ فارغ‌التحصیل شده‌اند. اطلاعات مورد نیاز از سازمان سنجش آموزش کشور و دانشگاه شهید بهشتی گردآوری شد. داده‌ها با استفاده از میانگین، واریانس، میانه، آزمون t -test، روش‌های رگرسیون چندگانه، رگرسیون لجستیک و تحلیل واریانس یک‌طرفه، با نرم‌افزار آماری SPSS22 تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد که بین معدل دیپلم، رشته تحصیلی دوره متوسطه، معدل پیش‌دانشگاهی و میانگین درس‌های تخصصی در آزمون سراسری فارغ‌التحصیلان با پیشرفت تحصیلی رابطه مستقیمی وجود دارد. بین نوع دوره (روزانه- شبانه)، معدل پیش‌دانشگاهی و سهمیه فارغ‌التحصیلان با معدل کارشناسی آنها رابطه معنی‌داری دیده نشد. بین جنسیت با معدل کارشناسی و بین معدل دیپلم با معدل کارشناسی فارغ‌التحصیلان رابطه معنی‌داری دیده شد. در مجموع با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان اظهار داشت عموماً دانش‌آموزان موفق در دبیرستان، در دوران دانشجویی نیز موفق خواهند بود.

واژگان کلیدی: پیشرفت تحصیلی، معدل کارشناسی، روایی ملاکی، کنکور سراسری.

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۰۹/۲۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۶/۰۴/۱۴

* دانشیار گروه روش‌ها و برنامه‌های آموزشی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران
** دکترای تخصصی روان‌شناسی سلامت، دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان (انستیتو روان‌پزشکی تهران)، دانشگاه علوم پزشکی ایران (نویسنده مسئول: HABIBI.M@IUMS.AC.I)
*** استادیار سازمان سنجش آموزش کشور
**** کارشناس امور پژوهشی، سازمان سنجش آموزش کشور
**** کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه شهید بهشتی

مقدمه

بهبود کیفیت آموزش، پیشرفت دانش‌آموختگان و سرمایه‌گذاری در منابع آموزشی و انسانی از عوامل مؤثر و تسهیل‌کننده برای رشد فراگیران در بیشتر کشورها به‌شمار می‌آیند (پانونن و اشتون^۱، ۲۰۰۱). به طوری که پیشرفت تحصیلی از ملاک‌های مهم کیفیت آموزشی در مدرسه و دانشگاه قلمداد می‌شود. در واقع، ارزشیابی مداوم و مستمر وضعیت تحصیلی دانشجویان در طول تحصیل از ارکان ضروری و اجتناب‌ناپذیر بهبود کیفیت نظام آموزشی به‌ویژه در دانشگاه‌ها بوده که می‌تواند با مقایسه میانگین نمره‌های اکتسابی دانشجویان در دوره‌های مختلف اجرا شود. این امر در تدوین برنامه آموزشی بهتر، ارتقای کیفیت آموزشی و نهایتاً در اصلاح و بهبود کارایی مسئولان مربوطه تأثیر بسزایی دارد (د سترنج، بلوکی و موزن، ۱۳۹۲). به‌عنوان مثال در تعدادی از دانشکده‌های پزشکی و دندان‌پزشکی انگلستان، نمره‌های نیم‌سال اول و آخر دانشجویان برای ارزیابی میزان پیشرفت یا افت آنان در طول تحصیل مقایسه می‌شود (صداقت و ملکی، ۱۳۸۱).

پیشرفت تحصیلی با شدت و ضعف متفاوت، از عوامل مختلف تأثیر می‌پذیرد (مطلق، الهام‌پور و شکورنیا، ۱۳۸۷؛ رنجبر، محمودی و بزرگی، ۱۳۸۴؛ خزاعی، خزاعی و بابایی، ۱۳۸۷). این عوامل اغلب در سلسله‌ای از ظرفیت‌های شناختی، هوش و توانایی‌های ذهنی و همچنین متغیرهای غیر شناختی (مانند ویژگی‌های شخصیتی، وضعیت اجتماعی-اقتصادی و ...) قرار می‌گیرند (پانونن و اشتون، ۲۰۰۱). مطالعه همه این عوامل پیچیده است؛ چراکه عنصری چندبعدی است و به‌گونه‌ای به عوامل مختلف درونی (از جمله اعتماد به نفس، خودپندارنده مثبت، انگیزه برای استفاده از بورس‌های تحصیلی و ادامه تحصیل و ...) و عوامل بیرونی (از جمله وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده، بعد خانواده، اثر تحصیلات پیش از دانشگاه، دوره تحصیلی، استفاده از سهمیه، اشتغال به هنگام تحصیل و ...) مرتبط است (علیجانی، ۱۳۸۵؛ امین‌فر، ۱۳۶۷؛ رضاخانی، ۱۳۸۶؛ زارع، ۱۳۸۱). از این‌رو، پیشرفت تحصیلی را می‌توان از مهم‌ترین خروجی‌های نظام آموزشی در نظر گرفت که حاصل عوامل بی‌شماری است. در این زمینه، در جهان و از جمله ایران پژوهش‌های متعددی در رشته‌ها و در مقاطع تحصیلی مختلف انجام گرفته که در آنها تأثیر عواملی همچون

¹ Paunonen & Ashton

سه‌میه قبولی (عدالت‌خواه و همکاران، ۱۳۸۴؛ فلاح‌زاده و رضایی، ۱۳۸۴)، سابقه و وضعیت و مدت‌زمان اشتغال مرتبط با رشته تحصیلی، استقلال مالی دانشجوی، طبقه اجتماعی، سواد والدین، سطح درآمد خانواده، رضایت دانشجوی از خدمات و محیط دانشگاه، استعداد و سبک‌های یادگیری (اسچمید و ابل، ۲۰۰۳)، انتظارات و حمایت والدین (والکر و ساتروایت^۱، ۲۰۰۹)، تأخیر در ورود به دانشگاه، فاصله زمانی بین دو مقطع، معدل مقاطع تحصیلی قبل (تمنایی‌فر، نیازی و امینی، ۱۳۸۶؛ فلاح‌زاده و رضایی، ۱۳۸۴)، نوبت تحصیل «روزانه و شبانه» (میلس و همکاران^۲، ۲۰۰۹)، جنسیت (نگوین^۳، ۲۰۰۶؛ هورن^۴، ۲۰۰۰؛ شرد^۵، ۲۰۰۹؛ سلمانی‌مقدم، ۱۳۸۰؛ مختاری، ۱۳۸۱) و غیره بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان بررسی شده است.

به‌طور کلی پیشرفت تحصیلی از مهم‌ترین معیارهایی است که در بررسی توانایی دانشجویان برای اتمام تحصیلات دانشگاهی و رسیدن به مرحله فارغ‌التحصیلی، نقش قابل توجهی دارد. این مفهوم، از مهم‌ترین پارامترهایی است که در پیش‌بینی وضعیت آتی فراگیران از لحاظ کسب صلاحیت‌های علمی و عملی لازم مورد استفاده قرار می‌گیرد (سورس، گایساند و آلمیدا^۶، ۲۰۰۹؛ دیویس، وینسلر و میدلتون^۷، ۲۰۰۶). بنابراین می‌توان اظهار داشت که مهم‌ترین نشانگر بازده آموزش علم و برجسته‌ترین نشانگر کاری هر نظام آموزشی، پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان است (شکور، عثمان و عبدالله^۸، ۲۰۱۰؛ کری و شیولسون^۹، ۱۹۸۸). از این‌رو، موفقیت هر نظام آموزشی به این بستگی دارد که آن نظام تا چه حد توانسته است به عملکرد مورد انتظار دست یابد. با وجود این، آمارها از این ایده برای آموزش عالی کشورمان حمایت نمی‌کنند. گزارش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری درباره چند و چون افت تحصیلی (شامل اخراج، انصراف، ترک تحصیل و طولانی شدن تحصیل) گویای افت تحصیلی ۷/۱۸ درصدی دانشجویان دوره کارشناسی حضوری در بازه زمانی ۱۳۷۵-۱۳۷۳ است (نور‌شاهی،

-
1. Walker & Satterwhite
 2. Mills et al
 3. Nguyen
 4. Horn
 5. Sheard
 6. Soares, Guisande & Almeida
 7. Davis, Winsler & Middleton
 8. Sukor, Osman & Abdullah
 9. Carey & Shavelson

(۱۳۷۷). مجدالدین (۱۳۷۴) نیز به فزونی افت تحصیلی دانشجویان به‌ویژه مردان اشاره کرده است. در پژوهش‌های متعددی به عوامل گوناگون زمینه‌ساز یا شتاب‌دهنده افت تحصیلی، اشاره‌های شده است (حسن‌آبادی، ۱۳۹۱). تمامی عواملی که می‌توانند مانع از پیشرفت تحصیلی شوند و اهمیت همه‌جانبه خروجی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی که همان فارغ‌التحصیلان هستند بر ابعاد همه‌جانبه کشور، بررسی، شناسایی و تقویت عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی را در طول دوره تحصیل دانشجویان ضروری می‌نماید.

بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی به‌صورت یک‌جا از عهده هر پژوهشگری خارج است. این عوامل در شرایط و جوامع گوناگون متفاوت است و نمی‌توان نتایج یک تحقیق را به جامعه‌ای دیگر تعمیم داد. اما نتایج این تحقیقات در شناسایی این عوامل و بررسی تأثیر آنها در پژوهش‌های دیگر می‌توانند سودمند واقع شوند و بر اساس این نتایج، می‌توان سطح کیفی آموزش در نظام آموزش عالی را ارتقا بخشید. در ایران، سازمان سنجش آموزش کشور متولی اجرای آزمون‌های سراسری است و همواره سعی کرده تا با به‌کارگیری بهترین شیوه‌های سنجش و گزینش، داوطلبان شایسته را برای ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برگزیند و به منظور اجرای این مسئولیت خطیر، همه‌ساله تغییراتی در جهت بهبود این فرایند دیده می‌شود. داوطلبان برگزیده توسط سازمان سنجش آموزش کشور در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، جایابی می‌شوند و پس از آن مسئولیت دانشگاه‌ها در امر آموزش و پژوهش دانشجویان نمایان می‌شود. دانشگاه‌ها موظف‌اند برای دستیابی به اهداف عالی آموزش، همواره سطح کیفیت آموزش را در دوران تحصیل دانشجویان ارتقا بخشیده و ارزیابی کنند که این مسئله می‌تواند تضمین‌کننده دستیابی نظام آموزش عالی به اهداف عالی آموزش باشد. این مسئله اهمیت بررسی روند تحصیلی دانشجویان را در دوران تحصیل در دانشگاه نشان می‌دهد. در این زمینه، تاکنون پژوهشی در خصوص بررسی روایی ملاکی - پیش‌بین نمره‌های کنکور سراسری انجام نگرفته است. روایی ملاکی به‌وسیله نمره‌های آزمون با نوعی از عملکرد یک مقیاس خارجی تعیین می‌شود و این مقیاس خارجی باید با متغیری که قرار است اندازه‌گیری شود رابطه نظری داشته باشد. روایی پیش‌بین، نوعی روایی ملاکی است و پژوهشگر می‌خواهد به این پرسش پاسخ دهد که تا چه حد نمره‌های به دست آمده از اجرای یک آزمون می‌تواند ملاک پیش‌بین برای آینده افرادی باشد که به آن پاسخ داده‌اند. به‌عنوان مثال، آزمون‌های ورودی

دانشگاه‌ها به‌منظور پیش‌بینی احتمال موفقیت تحصیلی داوطلبان در دانشگاه به‌کار می‌روند و در این حالت، نمره‌های دانشگاهی افراد متغیر ملاک هستند. بنابراین از روی نمره آزمون پیش‌بین می‌توان نمره متغیر ملاک را پیش‌بینی کرد. برای این کار، لازم است معادله رگرسیون برای پیش‌بینی متغیر ملاک از روی متغیر پیش‌بین، تهیه شود. بنابراین، با عنایت به مطالب مذکور و اهمیت آموزش و نقش همه‌جانبه آن بر ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... جامعه و همچنین اهمیت چگونگی پیشرفت تحصیلی دانشجویان در طی تحصیل، پژوهش حاضر، با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه شهید بهشتی و پیش‌بینی آن بر اساس اطلاعات تحصیلی و آزمونی آنها اجرا می‌شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در مطالعات پژوهشگران درباره موفقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان، تاکنون، پیشرفت تحصیلی به‌عنوان یک شاخص، بررسی شده است. در این مطالعات، ویژگی‌های کیفی استاد مانند مرتبه علمی در رشته مربوط، آمادگی تدریس و انگیزه وی، دسترسی به اینترنت، ویژگی‌های شخصیتی و سبک یادگیری فراگیران، میزان اهمیت خانواده به تعلیم و تربیت و ویژگی‌های فردی فراگیران مانند علاقه به رشته، سلامت روان و رضایت دانشجویان از محتوای آموزشی خود، از جمله عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانشجویان عنوان شده است (ون‌دن بروک، اپدناکر، هرمن و وان دامن^۱، ۲۰۰۳؛ داف، بویل، دانلیوی و فرگوسن^۲، ۲۰۰۴).

فولادی (۱۳۸۷) در تحلیل تطبیقی پیشرفت تحصیلی دانشجویان نوبت اول و دوم کارشناسی ارشد سال ۱۳۸۵ در رشته علوم تربیتی نتیجه گرفت که متغیرهای وضعیت تأهل، تأثیر پرداخت شهریه، کار غیر مرتبط با تحصیلات دانشجویی و شغل پدر کارمند، شغل مادر و ساعات مطالعه، تأثیر معنی‌داری بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارد. میزان پیش‌بینی‌پذیری پیشرفت تحصیلی از عوامل فردی، آموزشی، اقتصادی و اجتماعی ۶۷ درصد است. همچنین شهریه به‌عنوان عامل تحرک برای تلاش بیشتر و پیشرفت تحصیلی بالاتر عمل می‌کند.

1. Van den Broeck, Opdenakker, Hermans & Van Dam

2. Duff, Boyle, Dunleavy & Ferguson

ابدی و زمانی (۱۳۸۸) عوامل تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی را مطالعه کردند. نتایج این مطالعه نشان داد که عواملی مانند جنسیت، سطح اقتصادی خانواده، محل سکونت دانشجویان و سطح تحصیل پدر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان تأثیرگذارند.

رودباری، احمدی و عبادی‌فرد آذر (۱۳۹۰) عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران در سال تحصیلی ۸۹-۸۸ را با ۶۷۰ نمونه بررسی کردند. نتایج مطالعه آنها نشان داد که جنس، مقطع تحصیلی و دانشکده از جمله عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان است. پذیرش دانشجویان تکمیلی و دختر، استفاده از سهمیه‌های بومی و ارائه امکانات رفاهی می‌تواند بر این پیشرفت مؤثر باشد. رجایی (۱۳۹۰) عوامل تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر ورودی ۱۳۸۸-۱۳۸۷ را بررسی کرد. در این مطالعه بین شهریه و پیشرفت تحصیلی رابطه معنی‌داری به دست نیامد. همچنین بین سن، درآمد خانواده و هزینه‌های تحصیل با پیشرفت تحصیلی، رابطه منفی معنی‌دار وجود داشت و بین وضعیت اجتماعی و اقتصادی دانشجویان با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت معنی‌دار گزارش شد.

سنایی‌نسب، رشیدی‌جهان و صفاری (۱۳۹۱) عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان را بررسی کردند. متغیرهای جنسیت، گروه سنی، مقطع تحصیلی، رشته تحصیلی، علاقه به رشته تحصیلی و سبک یادگیری در پیشرفت تحصیلی شرکت‌کنندگان تأثیر معنی‌داری داشتند. در این مطالعه، در خصوص بالاتر بودن میانگین معدل تحصیلی زنان در مقایسه با مردان بیان شده که چون معمولاً مردان، مسئول اصلی تأمین مالی خانواده هستند، زمان کمتری برای مطالعات درسی صرف می‌کنند و به تبع آن عملکرد تحصیلی ضعیف‌تری در مقایسه با زنان دارند.

سفیری (۱۳۸۵) در مصاحبه خود با زنان، علل تمایل آنها برای ورود به دانشگاه را بررسی کرد. اهداف پاسخ‌گویان، عبارت بود از: مشکلات اقتصادی و نیاز به اشتغال، کسب درآمد، تمایل به کسب منزلت اجتماعی و اثبات خود، ارتقای آگاهی و توانمندی، تمایل به کسب فرصت‌های اجتماعی و مشارکت اجتماعی بیشتر، استقلال، اهمیت زیادی که در جامعه ما به مدرک دانشگاهی می‌دهند، فشار خانواده‌ها برای کسب مدرک دانشگاهی، خروج از پوسه سنتی و حضور مؤثر در جامعه.

ده‌بزرگی و موصلی (۱۳۸۱) با مطالعه دانشجویان موفق و دانشجویان دارای افت تحصیلی در رشته پزشکی به این نتیجه رسیدند که بیش از ۷۰ درصد دانشجویان ناموفق، دارای سهمیه ایثارگران بوده‌اند. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد دانشجویانی که بلافاصله وارد دانشگاه می‌شوند عملکرد بهتری از خود نشان می‌دهند. با توجه به معدل دانشجویان در قبل و بعد از دیپلم نیز افرادی که در دوره متوسطه، موفق بوده‌اند در دانشگاه نیز موفقیت بیشتری نشان داده‌اند و برعکس کسانی که در دوره متوسطه معدل پایین‌تری داشته‌اند در دانشگاه نیز معدل پایین‌تری داشته و ناموفق بوده‌اند.

زارع (۱۳۸۱) نشان داد بین وضعیت اقتصادی و وضعیت تحصیلی دانشجویان، ارتباط معنی‌دار وجود دارد؛ هرچه وضعیت اقتصادی دانشجو حادث‌تر می‌شود افت تحصیلی نیز شدیدتر می‌شود و اشتغال دانشجو در زمان تحصیل در افت تحصیلی وی مؤثر است. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد که رابطه بین دوره (شبانه - روزانه) و وضعیت تحصیلی از نظر آماری معنی‌دار نیست یعنی بین دانشجوی روزانه و شبانه بودن و افت تحصیلی، رابطه معنی‌داری وجود ندارد. البته وضعیت انصرافی را باید استثنا کرد؛ زیرا حدود ۷۵ درصد دانشجویان انصرافی از دوره شبانه هستند و بیشتر آنها در ابتدای تحصیل به علت مشکلات اقتصادی از تحصیل انصراف داده‌اند؛ ولی کسانی که توانایی مالی پرداخت هزینه را داشته و به تحصیل ادامه داده‌اند با دانشجویان روزانه از نظر تحصیلی تفاوتی ندارند.

صفدری ده‌چشمه و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهش خود با عنوان «عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانشجویان از نظر دانشجویان و استادان دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد در سال ۱۳۸۳» نشان دادند که بین متغیرهای جنس، معدل دیپلم و مقطع تحصیلی با پیشرفت تحصیلی ارتباط معنی‌دار وجود دارد و دانشجویان دختر پیشرفت تحصیلی بهتری در مقایسه با پسرها داشته‌اند. همچنین بیان کردند توجه به محتوای آموزشی از سوی برنامه‌ریزان درس‌های رشته‌های علوم پزشکی تأثیر به‌سزایی در پیشرفت تحصیلی این دانشجویان خواهد داشت. همچنین این مطالعه بیانگر خطر وقوع بیشتر افت تحصیلی در دانشجویان سهمیه‌های خاص بوده است و مطالعات پیشین نیز مؤید تأثیر سهمیه بر عملکرد تحصیلی است (عدالت‌خواه و همکاران، ۲۰۰۵؛ تقریبی و همکاران، ۱۳۸۸؛ ده‌بزرگی و موصلی، ۱۳۸۱).

بارانی، درویشی، اعظمی و زرافشانی (۱۳۸۸) روند پیشرفت تحصیلی دانشجویان ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه رازی و عوامل مؤثر بر آن را بررسی کردند. نتایج نشان داد که پیشرفت تحصیلی بین ورودی‌های مختلف، تفاوتی ندارد اما مقایسه پیشرفت تحصیلی دانشجویان روزانه و شبانه، نشان‌دهنده تفاوت معنی‌دار بین دو گروه است و میزان پیشرفت تحصیلی دانشجویان روزانه بالاتر است. این پژوهش نشان داد متغیرهایی مانند محل نشستن در کلاس، وضعیت اقتصادی خانواده، اضطراب امتحان، خاستگاه سکونت، انگیزه و علاقه، میزان خودکارآمدی، جمعیت خانواده، میزان ملاقات با استاد و تحصیلات والدین با پیشرفت تحصیلی رابطه دارند.

آقامیرزایی و صالحی (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای موردی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان مازندران را بررسی کردند. نتایج پژوهش آنها بیانگر آن بود که بین متغیرهای رتبه آزمون سراسری، فضای علمی موجود در دانشگاه، سهمیه ورود به دانشگاه، علاقه به رشته تحصیلی، معدل فرد در مقطع پیش‌دانشگاهی و شاغل بودن با پیشرفت تحصیلی رابطه وجود دارد. همچنین متغیرهایی مانند فضای علمی دانشگاه، علاقه به رشته تحصیلی و معدل پیش‌دانشگاهی، تأثیر مستقیم بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارد. این بررسی نشان داد که دانشجویان دختر در مقایسه با پسران دانشجو میزان بالاتری از پیشرفت تحصیلی را نشان دادند. همچنین آنها با مقایسه دانشجویان ممتاز و مشروط دریافتند که بین این دو گروه از نظر رتبه آزمون سراسری، شاغل بودن و معدل پیش‌دانشگاهی تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

رودباری و اصل‌مرز (۱۳۸۹) در پژوهش خود با عنوان «تعیین عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران (پردیس همت) در سال تحصیلی ۸۹-۸۸» بیان کردند که جنس، مقطع تحصیلی و دانشکده از جمله عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی است. پذیرش دانشجویان تکمیلی و دختر، استفاده از سهمیه‌های بومی و ارائه امکانات رفاهی می‌تواند بر این پیشرفت مؤثر باشد.

پژوهش‌های زیادی بر این نکته تأکید دارند که افت تحصیلی، ارتباط بسیار قوی و نزدیکی با ویژگی‌های خانوادگی یادگیرنده دارد. به عبارت کلی‌تر وضعیت اجتماعی - اقتصادی خانواده، رابطه معکوسی با افت تحصیلی دارد. یعنی می‌توان گفت وضعیت اجتماعی - اقتصادی خوب خانواده‌ها بر پیشرفت تحصیلی مؤثر است.

دل‌امینی^۱ (۱۹۹۵) تأثیر عوامل خانوادگی را بر موفقیت تحصیلی در کشور توسعه یافته سوئیس مؤثر نمی‌داند.

به نظر گارتون و دایر^۲ (۲۰۰۲) بهترین شاخص برای ارزیابی پیشرفت تحصیلی دانشجویان، ترکیبی از شاخص‌های اندازه‌گیری‌کننده پیشرفت تحصیلی است. برای مثال، آنها برای اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی از آزمون‌های ورود به دانشگاه و معدل استفاده کردند ولی در نظر گرفتن معدل دبیرستان را به‌تنهایی برای اندازه‌گیری پیشرفت دانشجویانی که به‌تازگی به دانشگاه وارد شده‌اند، تأیید می‌کنند.

نتایج تحقیقات فرگوسن، جیمز و مادلی^۳ (۲۰۰۹) نشان داد که عملکرد تحصیلی پیشین دانشجو می‌تواند تا حدود ۲۳ درصد واریانس عملکرد تحصیلی وی را در تحصیلات دانشگاهی تبیین کند و متغیرهای غیر تحصیلی نظیر سن و جنس نیز می‌توانند تأثیر قابل توجهی بر عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی داشته باشند. شرد^۴ (۲۰۰۹) با بررسی رابطه بین تعهد سخت‌کوشانه^۵ و جنسیت با عملکرد تحصیلی دانشگاهی طی مطالعه‌ای همبستگی که دو سال به طول انجامید نشان داد که دانشجویان دختر به‌طور معنی‌داری عملکرد بهتری از هم‌تایان پسرشان در هر یک از ملاک‌های ارزشیابی تحصیلی دارند. میانگین پیشرفت تحصیلی نیز برحسب تعهد و جنسیت، تفاوت معنی‌داری داشته است.

با توجه به مطالب ارائه شده در خصوص پیشینه پژوهش همان‌طور که مشاهده می‌شود تاکنون در هیچ پژوهشی، عملکرد فارغ‌التحصیلان بر اساس اطلاعات آزمون ورودی آنها به دانشگاه و عملکرد آنها در طی تحصیل در دانشگاه، بررسی نشده است؛ بنابراین پژوهش حاضر و نتایج حاصل از آن می‌تواند یافته‌های جدیدی را در خصوص پیشرفت تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن نمایان سازد.

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به‌عنوان تحقیق، روش مورد استفاده، توصیفی-پیمایشی است. در این پژوهش دانشگاه شهید بهشتی به‌طور موردی، بررسی شده است. از بین ۲۱۸۶ دانشجوی

1. Dlamini

2. Garton & Dyer

3. Ferguson, James & Madeley

4. Sheard

5. Hardiness

ورودی سال ۱۳۸۸ این دانشگاه در مقطع کارشناسی در دو نوبت روزانه و شبانه، تعداد ۱۰۱۱ دانشجو که تا شهریور سال ۱۳۹۳ فارغ‌التحصیل شده بودند، به‌عنوان جامعه پژوهش در نظر گرفته شدند.

اطلاعات مورد نیاز این پژوهش در دو مرحله گردآوری شد. در مرحله اول با مراجعه به سازمان سنجش آموزش کشور، اطلاعات آزمون همه پذیرفته‌شدگان آزمون سراسری (شامل نمره‌های تراز کنکور سراسری، نوع دوره قبولی (روزانه، شبانه)، سهمیه نهایی، جنس، معدل دیپلم، استان بومی، نوع گروه آزمایشی، نمره‌های درس‌های کنکور سراسری) در دانشگاه شهید بهشتی (در دو دوره روزانه و شبانه) در سال ۱۳۸۸ گردآوری شد. در مرحله دوم با مراجعه به آموزش کل دانشگاه شهید بهشتی، اطلاعات تحصیلی این دانشجویان (شامل معدل کل کارشناسی، معدل ترم‌های متوالی و عنوان رشته تحصیلی) دریافت شد. سپس با تهیه فایل اطلاعاتی کامل بر اساس اهداف پژوهش و استفاده از روش‌های تحلیلی و آماری متناسب با ساختار داده‌ها (آماره‌های میانگین، واریانس، میانه، آزمون t -test، روش‌های رگرسیون چندگانه، رگرسیون لجستیک و تحلیل واریانس یک‌طرفه) و با استفاده از نرم‌افزار SPSS22، اطلاعات تجزیه و تحلیل شد.

اهداف پژوهش

۱. پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی فارغ‌التحصیلان از روی میانگین نمره درس‌های عمومی و تخصصی در کنکور، معدل پیش‌دانشگاهی، معدل دیپلم، سهمیه ورودی، نوع دوره دانشگاه کارشناسی، نوع رشته تحصیلی در دبیرستان (گروه آزمایشی) و جنسیت (با توجه به معدل کل کارشناسی)
۲. بررسی پیشرفت تحصیلی دانشجویان روزانه و شبانه
۳. بررسی پیشرفت تحصیلی دانشجویان دختر و پسر
۴. بررسی ارتباط بین معدل دیپلم، معدل پیش‌دانشگاهی و معدل کارشناسی فارغ‌التحصیلان
۵. بررسی اختلاف بین نسبت جنسیت دانشجویانی که فارغ‌التحصیل شده‌اند در مقایسه با آنهایی که فارغ‌التحصیل نشده‌اند
۶. بررسی معدل کارشناسی فارغ‌التحصیلان با توجه به سهمیه قبولی آنها در آزمون سراسری

۷. بررسی تأثیر جنسیت، معدل پیش‌دانشگاهی، معدل دیپلم و رشته تحصیلی فارغ‌التحصیلان در دبیرستان بر نوع دوره قبولی در آزمون سراسری (روزانه- شبانه)

یافته‌های پژوهش

الف- توصیف نمونه آماری

تعداد کل داوطلبان پذیرفته شده در دانشگاه شهید بهشتی در سال ۱۳۸۸، ۲۱۸۶ نفر بوده که از این بین، تعداد ۱۰۱۱ نفر در رشته‌های گوناگون فارغ‌التحصیل شده‌اند و از این میان، ۷۴۴ نفر از فارغ‌التحصیلان، زن و ۲۶۷ نفر مرد بودند. از ۲۶/۴ درصد فارغ‌التحصیل مرد، ۲۵/۲ درصد در دوره روزانه و ۱/۲ درصد در دوره شبانه تحصیل کرده‌اند. از بین ۷۳/۶ درصد فارغ‌التحصیل شده زن، ۶۵/۵ درصد در دوره روزانه و ۸/۱ درصد در دوره شبانه تحصیل کرده‌اند. شایان ذکر است که در دوره روزانه، معدل ۱۶ و در دوره شبانه، معدل ۱۷ بیشترین درصد فراوانی را در بین فارغ‌التحصیلان داشت. همچنین معدل ۱۶ با درصد فراوانی ۲۵/۱ بیشترین درصد فراوانی را در بین معدل کل فارغ‌التحصیلان در مجموع هر دو دوره روزانه و شبانه دارد. بررسی اطلاعات فارغ‌التحصیلان نشان داد که سهمیه بیشتر فارغ‌التحصیلان منطقه ۱ است (با ۵۶/۲ درصد) که در بین این داوطلبان معدل کل ۱۷ با ۱۳/۹ درصد بیشترین درصد فراوانی را دارد. در بین فارغ‌التحصیلانی که سهمیه آنها منطقه ۲ بوده، معدل کل ۱۶ با ۷/۲ درصد، در بین فارغ‌التحصیلانی که سهمیه آنها منطقه ۳ بوده، معدل کل ۱۶ با ۳/۹ درصد و در بین فارغ‌التحصیلانی که سهمیه آنها شاهد بوده، معدل کل ۱۷ با ۱/۲ درصد بیشترین درصد فراوانی را دارد. قابل ذکر که فقط یکی از فارغ‌التحصیلان دارای سهمیه خانواده شهدا و با معدل کل ۱۵ بود.

ب- آمار استنباطی

برای بررسی تأثیر عوامل مختلف بر پیشرفت تحصیلی (در این پژوهش معدل کل کارشناسی در نظر گرفته شده است)، از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. بهره‌گیری از تحلیل رگرسیونی چندمتغیره در این مطالعه، بر اساس معیار حداقل مربعات انجام گرفته است. همچنین با توجه به وجود چند متغیر مستقل و بررسی اثرات آنها بر متغیر وابسته، از روش گام به گام استفاده شده است تا مشخص شود که از متغیرهای مستقل

موجود کدام متغیر به بهترین وجه می‌تواند متغیر وابسته را پیش‌بینی کند، سهم هر متغیر چقدر است و در کل با همدیگر چقدر قادر به پیش‌بینی هستند. در این روش، متغیرها به ترتیب شدت همبستگی با متغیر وابسته، وارد تحلیل رگرسیونی می‌شوند و در آخر، متغیرهایی که با بیشترین R^2 در رابطه هستند، در مدل باقی می‌مانند.

برای انجام تحلیل رگرسیون، ابتدا مفروضه‌های آن بررسی شد. برای بررسی نرمال بودن باقیمانده‌ها، چولگی و کشیدگی، بررسی شد و مقدار چولگی برابر با $0/0336$ به دست آمد که در بازه $(2, -2)$ قرار دارد؛ یعنی باقیمانده‌ها از لحاظ چولگی نرمال بوده و توزیع آن متقارن است. همچنین مقدار کشیدگی برابر با $0/0507$ به دست آمد که در بازه $(2, -2)$ قرار دارد و نشان می‌دهد باقیمانده‌ها از کشیدگی نرمال برخوردارند. برای اطمینان بیشتر از نرمال بودن باقیمانده‌ها آزمون شاپیرو ویلک انجام شد و نتایج نشان داد که باقیمانده‌ها نرمال هستند ($\text{Sig}=0/054 > 0/05$). در صورت وجود خودهمبستگی در خطاها نمی‌توان از رگرسیون خطی استفاده کرد. بنابراین برای بررسی استقلال باقیمانده‌ها از آزمون دوربین واتسون استفاده شد. برای داده‌های حاضر، این مقدار برابر با $1/68$ به دست آمده است که نشان می‌دهد باقیمانده‌ها همبستگی ندارند. بنابراین با توجه به برقرار بودن مفروضه‌های فوق مدل رگرسیون چندگانه به داده‌ها برازنده شد. همچنین برای بررسی نرمال بودن متغیر پاسخ نیز چولگی و کشیدگی، بررسی شد و مقدار چولگی برابر با $0/003$ به دست آمد که در بازه $(2, -2)$ قرار دارد؛ یعنی متغیر پاسخ از لحاظ چولگی نرمال بوده و توزیع آن متقارن است. همچنین مقدار کشیدگی برابر با $0/605$ به دست آمد که در بازه $(2, -2)$ قرار دارد و نشان می‌دهد متغیر مورد نظر از کشیدگی نرمال برخوردار است.

نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون، نشان می‌دهد که ضریب نهایی رگرسیون چندگانه $0/4$ است و مجذور آن؛ یعنی ضریب تعیین، برابر $0/16$ و ضریب تعیین تصحیح شده نیز که نشانگر میزان واقعی تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای باقی‌مانده در مدل نهایی است، برابر با $0/15$ است.

با توجه به آماره‌های به دست آمده، می‌توان چنین عنوان کرد که 15 درصد از واریانس متغیر پاسخ (معدل کارشناسی)، توسط متغیرهای معدل پیش‌دانشگاهی، رشته تحصیلی دبیرستان، معدل پیش‌دانشگاهی و میانگین درس‌های تخصصی در کنکور سراسری تبیین شده است. نتایج تحلیل واریانس برای بررسی معنی‌دار بودن مدل پیش‌بینی کننده

پیشرفت تحصیلی در جدول (۳) نشان می‌دهد که حداقل یکی از متغیرها، پیش‌بینی کنندگی معنی‌داری دارد ($p < 0/01$ و $F = 37/56$ و $0/05$ و $0/01$).
 از بین متغیرهای وارد شده در مدل، معدل دیپلم ($t = 6/4$ و $p < 0/01$ ، $B = 0/17$)، رشته تحصیلی انسانی در دبیرستان ($t = -4$ و $p < 0/01$ ، $B = -0/6$)، رشته تحصیلی علوم معارف اسلامی در دبیرستان ($t = -3/5$ و $p < 0/01$ ، $B = -2/6$)، میانگین درس‌های تخصصی در کنکور سراسری ($t = 7/6$ و $p < 0/01$ ، $B = 0/01$) و جنسیت (زن) ($t = 4/6$ ، $p < 0/01$ ، $B = 0/42$) اثر پیش‌بینی کنندگی معنی‌داری بر معدل فارغ‌التحصیلان دارند.

با توجه به میزان خطای معیار از برآورد رگرسیونی، معلوم می‌شود که این مقدار (۱/۳) نسبت به واریانس معدل کارشناسی (۱/۹) در سطح پایینی قرار دارد؛ بنابراین، مدل رگرسیونی از این نظر نیز برآزنده و متناسب است. برای همبستگی بین متغیرهای مقوله‌ای و ترتیبی با متغیر پاسخ از شاخص اتا و با متغیرهای فاصله‌ای از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج جدول (۱) میزان همبستگی متغیرهای مستقل را با متغیر وابسته (معدل کارشناسی) نشان می‌دهد.

جدول (۱) همبستگی متغیرهای مستقل با معدل کارشناسی فارغ‌التحصیلان

معدل دیپلم	معدل پیش‌دانشگاهی	رشته تحصیلی دبیرستان	میانگین درس‌های تخصصی در کنکور
۰/۲۷	۰/۲۶	۰/۱۸	۰/۲۳
سه‌میه	جنسیت	نوع دوره (روزانه-شبانه)	میانگین درس‌های عمومی در کنکور
۰/۰۶	۰/۱۶	۰/۱۲	۰/۲۲

جدول (۲) بررسی اثر پیش‌بینی کنندگی متغیرهای مستقل بر پیشرفت تحصیلی (معدل کل)

پیش‌بین	B	Beta	T	معنی‌داری منبع متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	F	معنی‌داری
مقدار ثابت	۱۲/۳	-	۲۷/۲	۰/۰۰۱	رگرسیون	۳	۶۷/۵۳	۰/۰۰۱
معدل دیپلم	۰/۱۷	۰/۲	۶/۴	۰/۰۰۱	باقیمانده	۱۰۰۷	۱۵۸۶/۶۶۷	۰/۰۰۱
رشته تحصیلی انسانی در دبیرستان	-۰/۶	-۰/۲	-۴	۰/۰۰۱	کل	۱۹۰۰/۰۲۶	۱۰۱۰	۰/۰۰۱
رشته تحصیلی علوم معارف اسلامی در دبیرستان	-۲/۶	-۰/۱	-۳/۵	۰/۰۰۱				
میانگین درس‌های تخصصی در کنکور	۰/۰۰۱	۰/۴	۷/۶	۰/۰۰۱				
جنسیت (زن)	۰/۴۲	۰/۱۴	۴/۶	۰/۰۰۱				

برای بررسی تفاوت موجود در میانگین معدل کارشناسی در دو گروه روزانه و شبانه از آزمون تی (t) مستقل استفاده شد. نتایج نشان‌دهنده آن است که بین میانگین معدل کارشناسی گروه روزانه ($M=16/336$) و شبانه ($M=15/835$) تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($t(1009)=-0/383, P=0/702 > 0/05$).

برای بررسی تفاوت موجود در میانگین معدل کارشناسی در دو گروه زنان و مردان از آزمون تی (t) مستقل استفاده شد. نتایج جدول (۴) نشان‌دهنده آن است که بین میانگین معدل کارشناسی گروه زنان ($M=16/336$) و مردان ($M=15/835$) تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($t(1009)=5/183, P < 0/05$). همان‌طور که ملاحظه می‌شود میانگین معدل کارشناسی در گروه زنان بیشتر از گروه مردان است.

جدول (۳) آزمون تفاوت میانگین دو گروه زنان و مردان

گروه	حجم نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	T	Df	Sig
زنان	۷۴۴	۱۶/۳۳۶	۱/۳۵	۵/۱۸۳	۱۰۰۹	۰/۰۰۱
مردان	۲۶۷	۱۵/۸۳۵	۱/۳۶			

همچنین، نتایج نشان داد که ضریب همبستگی بین معدل دیپلم و معدل کارشناسی فارغ‌التحصیلان ۰/۲۷ است که از نظر آماری نیز معنی‌دار ($\text{Sig}=0/001$) است. ضریب همبستگی نشان می‌دهد بین معدل دیپلم و معدل کارشناسی فارغ‌التحصیلان همبستگی تقریباً قوی وجود دارد. همچنین این همبستگی، مثبت و مستقیم است یعنی هرچه معدل دیپلم فرد بیشتر باشد، معدل کارشناسی او نیز بیشتر بوده است و برعکس.

ضریب همبستگی بین معدل پیش‌دانشگاهی و معدل کارشناسی فارغ‌التحصیلان ۰/۲۶ بوده است که از نظر آماری نیز معنی‌دار ($\text{Sig}=0/001$) است. ضریب همبستگی نشان می‌دهد بین معدل پیش‌دانشگاهی و معدل کارشناسی فارغ‌التحصیلان همبستگی نسبتاً قوی وجود دارد. در ضمن، این همبستگی مثبت و مستقیم است، یعنی هرچه معدل پیش‌دانشگاهی فرد بیشتر باشد، معدل کارشناسی او نیز بیشتر است و برعکس.

برای بررسی استقلال بین دو متغیر جنسیت و وضعیت فارغ‌التحصیلی (در کل پذیرفته‌شدگان کنکور سراسری سال ۱۳۸۸) از آزمون کای دو استفاده شد. نتایج حاصل در جدول (۴) نشان داده شده است. مقادیر داخل پراتز در جدول، مقادیر مورد انتظار را نشان می‌دهند. با توجه به اینکه میزان شاخص آماری کای دو محاسبه شده ($118/41$) از کای دوی جدول در سطح ۰/۰۵ ($3/84$) بزرگ‌تر است، فرض صفر رد می‌شود

($p\text{-value} < 0/001$). یعنی بین فارغ‌التحصیل شدن و جنسیت رابطه معنی‌داری وجود دارد و یا به بیانی دیگر نسبت فارغ‌التحصیل شدن در دو گروه زنان و مردان به صورت معنی‌داری اختلاف دارد.

جدول (۴) رابطه بین جنسیت و وضعیت فارغ‌التحصیلی

وضعیت فارغ‌التحصیلی	جنسیت		مقدار شاخص کای دو	درجه آزادی	پی-مقدار
	مرد	زن			
فارغ‌التحصیل شده	۲۶۷(۳۸۲/۷)	۷۴۴(۶۲۸/۳)	۱۱۸/۴۱	۱	۰/۰۰۱
فارغ‌التحصیل نشده	۴۶۲(۳۴۶/۳)	۴۵۳(۵۶۸/۷)			

در ادامه، برای بررسی تفاوت موجود در معدل کارشناسی فارغ‌التحصیلان در پنج گروه سهمیه (منطقه ۱، منطقه ۲، منطقه ۳، خانواده شهدا و شاهد) از تحلیل واریانس یک‌راهه استفاده شد.

مفروضه همگنی واریانس گروه‌های مورد مقایسه با استفاده از آزمون لون در سطح ۰/۰۵ برقرار بود ($F(1006,4)=2/17, P=0/18$). نتایج تحلیل واریانس، نشان‌دهنده آن بود که بین میانگین منطقه ۱ ($M=16/26$)، منطقه ۲ ($M=16/12$)، منطقه ۳ ($M=16/18$)، خانواده شهدا ($M=15/00$) و شاهد ($M=16/03$) تفاوت معنی‌داری از لحاظ میزان معدل کارشناسی وجود ندارد ($F(1006,4)=0/894, P=0/467$).

جدول (۵) تفاوت میانگین گروه سهمیه منطقه ۱، منطقه ۲، منطقه ۳، خانواده شهدا و شاهد با تحلیل واریانس یک‌راهه

متغیر	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	Sig
بین گروهی	۶۷۳	۴	۱/۶۸		
درون‌گروهی	۱۸۹۳/۳	۱۰۰۶	۱/۸۸	۰/۸۹۴	۰/۴۷۶
کل	۱۹۰۰/۰۳	۱۰۱۰	-		

برای بررسی اثر متغیرهای جنسیت (زن، مرد)، معدل پیش‌دانشگاهی، معدل دیپلم و نوع گروه آزمایشی (ریاضی، تجربی، انسانی، هنر) بر نوع دوره تحصیلی فارغ‌التحصیلان

روزانه-شبانه)^۱، با توجه به دودویی بودن متغیر پاسخ (منظور از دودویی بودن، رخداد یک واقعه تصادفی در دو حالت ممکن است، در اینجا متغیر پاسخ دارای دو مقوله روزانه و شبانه است) و وجود بیش از یک متغیر پیش‌بین، از مدل رگرسیون لجستیک چندگانه^۲ استفاده شد. نتایج در جدول (۷) ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود متغیرهای معدل پیش‌دانشگاهی ($\text{sig}=0/063$)، معدل دیپلم ($\text{sig}=0/08$) معنی‌دار نیستند. همچنین ملاحظه می‌شود زن بودن، بخت شبانه بودن را به میزان $2/71$ افزایش می‌دهد. همچنین گرایش ریاضی ($2/94$)، گرایش تجربی ($3/42$) و گرایش انسانی ($18/72$) بخت شبانه بودن را افزایش می‌دهند.

جدول (۶) برآورد پارامترها

متغیر	B	Exp(B)	Sig
عرض از مبدأ	-۲۱/۹۳	۰	۰/۹۹
جنسیت (زن)	۰/۱۲۹	۲/۷۱	۰/۰۰۳
معدل دیپلم	۰/۳۷۹	۱/۴۶	۰/۰۸
معدل پیش‌دانشگاهی	-۰/۴	۰/۶۷	۰/۰۶۳
رشته تحصیلی دبیرستان (ریاضی)	۱/۰۸	۲/۹۴	۰/۰۰۲
رشته تحصیلی دبیرستان (تجربی)	۱/۲۳	۳/۴۲	۰/۰۰۲
رشته تحصیلی دبیرستان (انسانی)	۲/۹۳	۱۸/۷۲	۰/۰۰۲

بحث و نتیجه‌گیری

بهبود کیفیت آموزش و سرمایه‌گذاری در منابع آموزشی و انسانی از عوامل مؤثر تسهیل‌کننده برای رشد فراگیر کشورها به‌شمار می‌آید. بر همین اساس، بهبود پیشرفت تحصیلی در زمره اهداف بنیادی برنامه‌ریزی آموزشی است. با پیشرفت تحصیلی افراد، استعدادها و قابلیت‌های آنها را در راستای اهداف آموزشی به‌طور کامل، بالفعل می‌شود. پرسشی که درباره یافته‌های یک تحقیق مطرح است مربوط به میزان تعمیم‌پذیری یافته هاست. تا چه اندازه می‌توان تأثیر متغیر مستقل را بر متغیر وابسته تعمیم داد؟ در پاسخ به این پرسش باید اعتبار برونی طرح را مورد نظر قرار داد. به عبارت دیگر، اعتبار

^۱. شایان ذکر است که در تحلیل رگرسیون لجستیک اثر هر عامل با فرض ثابت نگه داشتن سایر عوامل دیگر بررسی می‌شود.

^۲. واژه لجستیک به دودویی بودن متغیر پاسخ اشاره داشته و واژه چندگانه نیز نشان از وجود بیش از یک متغیر پیش‌بین در مدل است.

بیرونی با این امر سر و کار دارد که تا چه اندازه یافته‌های تحقیق که با استفاده از یک نمونه به دست آمده است به گروه وسیع‌تری از آزمودنی‌ها یا شرایط دیگری قابل تعمیم است (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۷۶). بر این اساس، در پژوهش حاضر، سعی بر این است تا با توجه به روش روایی ملاکی - پیش‌بین نمرات کنکور سراسری، میزان تأثیر و رابطه برخی از عوامل در پیش از ورود به دانشگاه (معدل دیپلم، معدل پیش دانشگاهی، میانگین درس‌های عمومی و تخصصی در آزمون سراسری، نوع گروه آزمایشی، سهمیه) و برخی از عوامل پس از ورود به دانشگاه (نوع دوره تحصیل در دانشگاه) و جنسیت فارغ‌التحصیلان بر پیشرفت تحصیلی، بررسی شود.

یافته‌ها نشان دادند که معدل دیپلم، گرایش تحصیلی دوره متوسطه (انسانی و معارف اسلامی)، جنسیت و میانگین درس‌های تخصصی در آزمون سراسری فارغ‌التحصیلان با پیشرفت تحصیلی آنها ارتباط دارند. همسو با این یافته‌ها، قریشی، حیدری و نجفی‌پور (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی فاکتورهای مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان پزشکی» نقش معدل دیپلم و وضعیت تحصیلی دانشجویان در دوره دبیرستان را از عوامل قوی تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان گزارش کردند. فرگوسن، جیمز و مادلی (۲۰۰۹) بیان کردند توجه و بررسی عملکرد تحصیلی دوران دبیرستان دانشجویان مهم است، زیرا عملکرد تحصیلی پیشین دانشجویان می‌تواند عملکرد تحصیلی وی را در تحصیلات دانشگاهی تبیین کند. آقامیرزایی و صالحی (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای موردی، نقش معدل پیش‌دانشگاهی دانش‌آموزان را بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان گزارش کردند. نگوین (۲۰۰۶)، صفدری ده‌چشمه و همکاران (۱۳۸۶)، سنایی‌نسب، رشیدی و صفاری (۱۳۹۱) و زاهدی (۱۳۷۴) نیز رابطه معدل دیپلم و رشته تحصیلی را با پیشرفت تحصیلی دانشجویان در دانشگاه، مثبت و معنی‌دار گزارش کردند. رابطه رشته تحصیلی دوره متوسطه با پیشرفت تحصیلی دانشجویان از دیگر یافته‌های مربوط به این پژوهش است. دانشجویانی که با رشته‌ای متفاوت از رشته دبیرستانی خود در سطح دانشگاهی تحصیل می‌کنند به مراتب در مقایسه با دانشجویانی که با رشته همسان با مدرک دیپلم در دانشگاه پذیرش می‌شوند، با مشکلات بیشتری روبرو می‌شوند. این یافته‌ها با نتایج حاصل از مطالعات تقریبی و همکاران (۱۳۸۸) همسویی دارد که نوع دیپلم و رشته تحصیلی دبیرستان را از عوامل بسیار مهم و تأثیرگذار بر افت تحصیلی و پیشرفت تحصیلی، بیان کرده‌اند.

یافته دیگر پژوهش نشان داد، که بین پیشرفت تحصیلی دانشجویان روزانه و شبانه تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. همسو با این یافته، بر اساس مطالعات کالندر (۲۰۰۳) تمایل بیشتر دانشجویان به پرداخت شهریه برای ادامه تحصیل در نزدیکی محل سکونت و محل تحصیلشان است و تأثیری بر پیشرفت تحصیلی یا افت تحصیلی آنها ندارد. در دانشگاه شهید بهشتی تهران و بیشتر دانشگاه‌های دولتی ایران، دانشجویان دوره شبانه همراه با دانشجویان دوره روزانه، تحصیل می‌کنند و به‌غیر از امکانات خوابگاهی و رفاهی در دیگر زمینه‌های آموزشی از امکاناتی همسان با دانشجویان روزانه بهره‌مند می‌شوند. بررسی تفاوت بین پیشرفت تحصیلی دانشجویان دختر و پسر نشان داد که پیشرفت تحصیلی در گروه دختران بیشتر از پسران است. این یافته با نتایج پژوهش‌های بسیاری همخوانی دارد. نگوین (۲۰۰۶) معتقد است جنسیت در پیشرفت تحصیلی مؤثر است. به‌علاوه سلمانی مقدم (۱۳۸۰)، کافی (۱۳۸۲)، احمدی (۱۳۷۸)، شهرآرای (۱۳۸۵)، صفدری ده‌چشمه و همکاران (۱۳۸۶)، هورن (۲۰۰۰) و مختاری (۱۳۸۱) نیز به پیشرفت تحصیلی بیشتر دختران در مقایسه با پسران اشاره کردند و در نتیجه، انگیزه پیشرفت تحصیلی دختران را بیشتر از پسران اعلام کردند. نتایج تحقیقات جدیدتر نیز کماکان نشان‌دهنده تفاوت‌های جنسیتی در پیشرفت تحصیلی است. شرد (۲۰۰۹) با بررسی تعهد سخت‌کوشانه و جنسیت با عملکرد تحصیلی دانشگاهی نشان داد که دختران عملکرد بسیار بهتری از هم‌تایان پسرشان دارند. دانشجویان دختر به‌طور مداوم و منظم عادت به مطالعه دارند، در کلاس‌های درس، مرتب و منظم در حال یادداشت‌برداری هستند و بیشتر از پسران برای امتحان، آمادگی دارند (اسمیت و میلر، ۲۰۰۵).

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد ارتباط بین معدل دیپلم و معدل کارشناسی فارغ‌التحصیلان، مثبت و معنی‌دار و ارتباط میان معدل پیش‌دانشگاهی و معدل کارشناسی غیر معنی‌دار است. یافته‌های اخیر با بیشتر پژوهش‌های اجرا شده، همسویی دارد. بیشتر مطالعات، ارتباط معدل دیپلم با معدل دانشجویان یا معدل فارغ‌التحصیلی آنان را تأیید کرده‌اند (منیری، قالب‌تراش و موسوی، ۱۳۸۵؛ رودباری، احمدی و عبادی‌فرد آذر، ۱۳۹۰؛ به نقل از رودباری و اصل‌مرز، ۱۳۸۹). یافته‌های، دسترنج، بلوکی و مؤذن (۱۳۹۱) نیز نتایج مشابهی را نشان داده است. منظور از معدل دیپلم، معدل کل سه سال اول دوره دبیرستان دانش‌آموزان است. زمانی که دانش‌آموز در دوران دبیرستان دارای پایه علمی قوی باشد به‌صورت سلسله‌مراتب در دانشگاه نیز همین‌طور خواهد بود. همین‌طور، بیشتر دانش‌آموزانی که سخت‌کوش و درس‌خوان هستند و به گرفتن نمره‌های بالا

اهمیت می‌دهند در دوران دانشجویی نیز مانند دوران دبیرستان خود عمل می‌کنند. احتمالاً با توجه به اینکه معدل دیپلم، میانگین نمره‌های سه سال اول دبیرستان دانش‌آموزان و بیشتر شامل درس‌های تخصصی مربوط به رشته تحصیلی دوران دبیرستان است، متغیر قوی‌تری نسبت به معدل پیش‌دانشگاهی است و رابطه معنی‌دارتری با معدل دانشگاهی آنها دارد. معدل پیش‌دانشگاهی مربوط به معدل یک‌ساله دانش‌آموزان است و دوره‌ای است که هدف عمده آن فراهم کردن زمینه‌های مناسب و آمادگی لازم برای ادامه تحصیل در دوره‌های آموزش عالی است؛ لذا تأثیر معنی‌داری بر معدل کارشناسی ندارد.

نتایج مربوط به بررسی تفاوت بین دو گروه فارغ‌التحصیل شدگان و فارغ‌التحصیل نشدگان بر اساس جنسیت نشان داد که زنان دانشجو در مقایسه با مردان بیشتر فارغ‌التحصیل می‌شوند. نگاهی به آمار بیشتر دانشگاه‌ها در سال‌های مختلف، نشان‌دهنده افزایش چشمگیر فارغ‌التحصیلان زن در سال‌های اخیر است که مؤید این مطلب است. حمایت مالی دختران از جانب خانواده، اجبار نداشتن به اشتغال و در اختیار داشتن زمانی بیشتر برای مطالعه، تلاش بیشتر و ... از جمله مواردی هستند که می‌تواند بر بیشتر فارغ‌التحصیل شدن زنان در دانشگاه تأثیرگذار باشند. در مقابل، پسران به خاطر عواملی مانند محدودیت امکان اشتغال پس از فراغت از تحصیل، وجود امکانات بیشتر برای پسران در یافتن کار مناسب بدون تحصیلات دانشگاهی، مسئولیت سنتی پسران در مورد تأمین هزینه‌های زندگی در جامعه ایران، کاهش انگیزه پسران به تحصیلات به دلیل بی‌توجهی بازار کار در بخش دولتی به تخصص واقعی، کسب درآمد بیشتر از طریق کارهای آزاد (طباطبایی یزدی، ۱۳۸۶) انگیزه خود را برای اتمام تحصیلات از دست می‌دهند یا واقعا امکان ادامه دادن تحصیل برایشان دشوار می‌شود.

نتایج حاصل از پژوهش، ارتباط بین سهمیه‌ها (منطقه ۱، ۲، ۳، شاهد، ایثارگر) با معدل فارغ‌التحصیلان را غیر معنی‌دار نشان داد. نوع سهمیه، تأثیری بر معدل دانشجویان ندارد. به‌طور کلی می‌توان گفت بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر تفاوت در نوع سهمیه داوطلبان در آزمون سراسری، تأثیری بر پیشرفت تحصیلی آنها در دانشگاه ندارد که این یافته با یافته‌های آقا میرزایی و صالحی (۱۳۹۱) متفاوت است.

در نهایت، در رابطه با اینکه آیا جنسیت، معدل پیش‌دانشگاهی، معدل دیپلم و رشته تحصیلی دبیرستان بر نوع دوره (روزانه و شبانه) قبولی در آزمون سراسری تأثیرگذار

است، یافته‌ها نشان داد که به ترتیب، دانش‌آموزان رشته‌های علوم انسانی، علوم تجربی و علوم ریاضی بیشترین میزان ورود به دوره‌های شبانه را دارند. همچنین جنسیت، میزان شبانه بودن دانشجویان را پیش‌بینی می‌کند. نسبت دختران در ورود به دوره‌های شبانه بیشتر از نسبت ورودی پسران است. دختران انگیزه بیشتری برای ورود به دانشگاه دارند (سفیری، ۱۳۸۵)، از طرف والدین بیشتر مورد حمایت مالی قرار می‌گیرند و وجود رقابت و هم‌چشمی خانواده‌ها برای تحصیلات دخترانشان زیاد است (طباطبایی یزدی، ۱۳۸۶). این عوامل و عوامل دیگر که باید بیشتر بررسی شوند، باعث می‌شوند دختران از امکانات آسان‌تر و بیشتری برای ورود به دوره‌های شبانه برخوردار شوند.

در مجموع، با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان اظهار داشت دانش‌آموزانی که در دوران دبیرستان موفق هستند به مراتب در دوران دانشجویی نیز با همان روال پیش می‌روند. از بعد دیگر هم می‌توان گفت دانش‌آموزانی که ذاتا دارای پشتکارند، همین ویژگی را در دوران دانشجویی نیز خواهند داشت. به عبارت دیگر، دانش‌آموزی که در محیط و خانواده‌ای زندگی می‌کند که برای تحصیل او ارزش و احترام قائل‌اند، در دوران دانشجویی نیز از چنین حمایت‌هایی بهره‌مند خواهد بود. همچنین با توجه به اوضاع جامعه کنونی مانند کم بودن اشتغال برای تحصیل کرده‌ها، درآمد بیشتر شغل‌های آزاد، مشکلات خانوادگی و مالی و ... تحصیل برای پسران کم‌کم جذابیت خود را از دست داده و به خاطر فراهم شدن امکانات مناسب مانند امنیت بیشتر، تحصیل در شهرهای نزدیک به محل سکونت، تمایل به در اجتماع بودن بیشتر زنان و ... تعداد دانشجویان دختر افزایش یافته است. از طرفی به علت کم‌مشغله‌تر بودن زنان، با پشتکار بودن در زمینه تحصیل، شرکت منظم و مرتب در کلاس‌های درسی، بیشتر درس خواندن و عوامل بسیار دیگر، دختران نسبت به پسران، معدل‌های درسی بالاتری دارند و با موفقیت بیشتر از دانشگاه فارغ‌التحصیل می‌شوند. در مورد دوره‌های شبانه و روزانه و سهمیه‌های تحصیلی هم می‌توان گفت که روزانه و شبانه بودن و نوع سهمیه‌های تحصیلی دانشجویان تأثیری در پیشرفت تحصیلی آنان ندارد.

در پژوهش حاضر قصد بر این بود تا با بررسی روایی ملاکی - پیش‌بین، میزان پیش‌بینی پذیری موفقیت دانشگاهی بر اساس نمره‌های کنکور سراسری و اطلاعات تحصیلی فارغ‌التحصیلان بررسی شود. همان‌طور که نتایج نشان داد برخی از این عوامل، قابلیت پیش‌بینی را داشتند و برخی دیگر نداشتند. این عوامل می‌توانند در شرایط گوناگون و در موقعیت‌های تحصیلی متفاوت، نتایجی دیگر را نشان دهند. لذا باید نتایج

به جوامعی تعمیم داده شود که از نظر شرایط اصلی با نمونه مورد بررسی در پژوهش حاضر، مشابه باشند. همچنین نتایج حاصل از پژوهش‌های دیگر نیز که با موضوع مورد بررسی مرتبط بوده و از نظر سایر ویژگی‌ها شرایط لازم را دارند، می‌توانند در جامعه مورد بررسی در پژوهش حاضر مورد استفاده قرار گیرند.

بنابراین با توجه به بررسی‌های صورت گرفته و اهمیت پیشرفت تحصیلی دانشجویان، می‌توان اظهار داشت که توجه به عوامل زمینه‌ساز پیشرفت تحصیلی و افت تحصیلی دانشجویان بسیار مهم است. همچنین مسئولان و کارگزاران باید توجه بیشتری به این مسئله نشان دهند و در راستای برنامه‌ریزی و بهبود وضعیت اقدام کنند. در آخر باید اشاره کرد که پژوهش حاضر نیز مانند سایر پژوهش‌ها دارای محدودیت‌هایی بود که نمونه آن بررسی دانشجویان تنها یک دانشگاه بوده است.

منابع

- آقامیرزایی، طاهره و صالحی عمران، ابراهیم (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان (مطالعه موردی دانشگاه مازندران). *نامه آموزش عالی*، ۵ (۲۰)، ۱۱۷-۱۴۰.
- ابدی، بیژن و زمانی، غلامحسین (۱۳۸۸). عوامل تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی: مورد مطالعه دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، ۵ (۲)، ۳۱-۴۳.
- احمدی، جمشید (۱۳۷۸). بررسی و مقایسه پیشرفت علمی و وضعیت تحصیلی دانشجویان زن و مرد دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز. *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، ۲۹، ۳۳-۴۲.
- امام قریشی، فاطمه؛ حیدری، سید تقی و نجفی پور، صدیقه (۱۳۸۹). بررسی فاکتورهای مؤثر بر وضعیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم طی ۸۲-۱۳۷۳. *مجله دانشگاه علوم پزشکی بابل*، ۱۲ (۱)، ۴۵-۴۰.
- امین فر، مرتضی (۱۳۶۷). علل و عوامل افت تحصیلی و چگونگی کاهش آن. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۴ (۱۳ و ۱۴)، ۹-۳۶.
- بارانی، شهرزاد؛ درویشی، فاطمه؛ اعظمی، امیر و زرافشانی، کیومرث (۱۳۸۸). بررسی روند پیشرفت تحصیلی دانشجویان ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه رازی و عوامل مؤثر بر آن. *سومین کنگره علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، ۱۷۵-۱۹۸.
- بهرامی، هادی (۱۳۷۸). *آزمون‌های روانی: مبانی نظری و فنون کاربردی*. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- تقریبی، زهرا؛ فخاریان، اسماعیل؛ میرحسینی، فخرالسادات؛ رسولی نژاد، سید اصغر؛ اکبری، حسین و عاملی، حسین (۱۳۸۸). بررسی شاخص‌های افت تحصیلی و عوامل مرتبط با آن در دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کاشان. *مجله دانشگاه علوم پزشکی بابل*، ۱۲ (ویژه‌نامه آموزش پزشکی)، ۷۶-۸۹.
- تمنایی فر، محمدرضا؛ نیازی، محسن و امینی، محمد (۱۳۸۶). بررسی مقایسه‌ای عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانش‌آموزان مشروط و ممتاز. *دانشور رفتار*، ۱۴ (۲۴)، ۳۹-۵۲.
- حسن آبادی، حمیدرضا؛ یعقوبی، حمید؛ پیروی، حمید؛ پورشریفی، حمید؛ حمیدپور، حسن؛ اکبری زردخانه، سعید و دیگران (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی

- دانشجویان: نتایج مقدماتی یک مطالعه ملی. مجموعه مقالات ششمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان، دانشگاه گیلان، ۲۷ و ۲۸ اردیبهشت. حسینی، علی‌اکبر (۱۳۵۱). مقایسه دو گروه از دانشجویان موفق و ناموفق در دانشگاه شیراز. *مجله روان‌شناسی، نشریه انجمن روان‌شناسان ایران*، ۳ (۷)، ۱۰۰-۱۱۹.
- خزاعی، زهره؛ خزاعی، طیبه و بابایی، میثم (۱۳۸۷). بررسی روند تحصیلی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در مقطع علوم پایه. *گام‌های توسعه در آموزش پزشکی*، ۵ (۲)، ۱۵۱-۱۴۸.
- دسترنج، منصوره؛ بلوکی، صدیقه و مؤذن، مریم (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه پیام نور بستک در سال ۱۳۸۹. *فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر*، ۷ (۲۰)، ۲۴۱-۲۵۸.
- ده‌بزرگی، غلامرضا و موصلی، حیدرعلی (۱۳۸۱). علل افت تحصیلی در دانشجویان علوم پزشکی شیراز. *مجله دانشگاه علوم پزشکی بابل (ویژه‌نامه مقالات آموزش پزشکی)*، ۲، ۷۴-۷۸.
- رجایی، یدالله (۱۳۹۰). بررسی عوامل تأثیرگذار بر انگیزه پیشرفت دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر، ورودی ۸۸-۱۳۸۷. *فصلنامه علوم رفتاری*، ۳ (۷)، ۶۳-۷۴.
- رضاخانی، سیمین‌دخت (۱۳۸۶). بررسی انگیزه درونی و بیرونی پیشرفت تحصیلی دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن. *اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی*، ۲ (۲)، ۸۵-۱۰۶.
- رنجبر، منصور؛ محمودی، میترا و بزرگی، محمود (۱۳۸۴). بررسی وضعیت تحصیلی فارغ‌التحصیلان دانشگاه علوم پزشکی مازنداران طی سال‌های ۸۲-۱۳۶۷. *آموزش در علوم پزشکی (ویژه‌نامه)*، ۴۷ (۱۴).
- رودباری، مسعود؛ احمدی، آزاده و عبادی‌فرد آذر، فرید (۱۳۹۰). تعیین عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران (پردیس همت) در سال تحصیلی ۸۸-۸۹. *مجله طب و تزکیه*، ۱۹ (۳)، ۳۷-۴۸.
- رودباری، مسعود؛ اصل‌مرز، بهزاد (۱۳۸۹). بررسی پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان و عوامل مرتب با آن در سال تحصیلی ۸۷-۸۶. *مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی*، ۷ (۲)، ۱۴۷-۱۵۲.

- زارع شاه‌آبادی، اکبر (۱۳۸۱). تأثیر فقر اقتصادی و عوامل آموزشی بر افت تحصیلی دانشجویان در دانشگاه یزد، نشریه علمی ترویجی جمعیت: جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی، ۴۱، ۶۹-۸۸.
- زاهدی اصل، محمد (۱۳۷۴). عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه شاهد. *مجله دانشگاه شاهد*، ۳ (۹-۱۰)، ۴۱-۵۲.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۷۶). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگه.
- سفیری، خدیجه (۱۳۸۵). زنان و تحصیلات دانشگاهی. *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی*، ۱۵، ۵۶-۵۷.
- سلمانی مقدم، زهرا (۱۳۸۰). بررسی رابطه وضعیت خود درگیر و کار درگیر با انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز متوسطه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
- سنایی نسب، هرمز؛ رشیدی جهان، حجت و صفاری، محسن (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان. *فصلنامه راهبردهای آموزش*، ۵ (۴)، ۲۴۳-۲۴۹.
- شهرآرای، مهرناز؛ فرزاد، ولی‌الله و زارعی، علیرضا (۱۳۸۹). رابطه بین سبک‌های اسنادی و انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان سال دوم رشته ریاضی، نشریه روان‌شناسان ایرانی، ۱ (۴)، ۳-۹.
- صداقت، کامران و ملکی، صادق (۱۳۸۱). عوامل سازمانی مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز. طرح پژوهشی مصوب دانشگاه آزاد.
- صفدری ده‌چشمه، فرانک؛ دل‌آرام، معصومه؛ پروین، ندا؛ خیری، سلیمان؛ فروزنده، نسرين و کاظمیان، افسانه (۱۳۸۶). عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانشجویان از نظر دانشجویان و اساتید دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد در سال ۱۳۸۳. *مجله دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد*، ۹ (۳)، ۷۱-۷۷.
- طباطبایی یزدی، مژگان (۱۳۸۶). مطالعه روند افزایش دانشجویان دختر نسبت به پسر و سهم عوامل مؤثر بر این روند. مرکز تحقیقات استراتژیک، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
- عالی‌خانی، شیرین؛ مرکزی مقدم، نادر؛ برومند، سهیلا و زند بگله، میترا (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان پرستاری سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۳ دانشگاه

- علوم پزشکی ارتش. مجله دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۲ (۴)، ۸۱۹-۸۲۴.
- عدالت‌خواه، حسن؛ جهانگیری، سیف‌الله؛ خان‌بابازاده قدیم، مژگان؛ امانی، فیروز و هاشمی‌لر، مازیار (۱۳۸۴). وضعیت تحصیلی دانش‌آموختگان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۵ (۲)، ۱۹۳-۱۹۵.
- فلاح‌زاده، محمدحسین و رضایی، ریتا (۱۳۸۴). بررسی همبستگی برخی از فاکتورهای پیش‌دانشگاهی با عملکرد تحصیلی و موفقیت دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، ۲۲ (۴)، ۲۰۵-۲۱۰.
- فولادی، مسعود (۱۳۸۷). تحلیل تطبیقی پیشرفت تحصیلی دانشجویان نوبت اول و دوم کارشناسی ارشد سال ۱۵ علوم تربیتی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه تهران.
- فیروزی، امیر (۱۳۷۹). بررسی اثرات فعالیت‌های بدنی و بازی‌های پرورشی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدائی، تهران. طرح جامع آموزش و پرورش آذربایجان غربی.
- کافی، ط. (۱۳۸۲). بررسی عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان دختر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خراسان.
- گری‌گراث، مارنات (۲۰۱۱). راهنمای سنجش روانی برای روانشناسان بالینی، مشاوران و روان‌پزشکان؛ ترجمه حسین پاشا شریفی و دکتر محمدرضا نیکخو (۱۳۹۰). تهران: انتشارات سخن.
- مجدالدین، عبدالرضا (۱۳۷۴). بررسی عوامل مؤثر در افت تحصیلی دانشجویان دوره‌ای روزانه کارشناسی (روزانه) دانشگاه شهید چمران اهواز سال تحصیلی ۱۳۷۳-۱۳۷۴. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- مختاری، ا. (۱۳۸۱). بررسی رابطه بین انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان با ویژگی‌ها اجتماعی و آموزشی آنان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خراسان.
- مطلق، محمداسماعیل؛ الهام‌پور، حسین و شکورنیا، عبدالحسین (۱۳۸۷). علل مشروط شدن دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۸ (۱)، ۹۱-۹۹.

منیری، رضوان؛ قالب‌تراش، هاشمیه و موسوی، غلامعباس (۱۳۸۵). علل عدم موفقیت تحصیلی در دانشجویان رشته پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کاشان. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۶ (۱)، ۱۳۵-۱۴۰.

نورشاهی، نسرين (۱۳۷۷). *تحولات نظام گزینش دانشجو برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دولتی ایران با تأکید بر تحولات بین سال‌های (۱۳۷۶-۱۳۸۵)*. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.

- Callender, C. (2005); Access to Higher Education in Britain: The Impact of Tuition Fees and Financial Assistance; in: Johnstone, D. B.; Joao, M. Rosa; Teixeira, P. & Vossensteyn, J. J.; *Hard Choices – Cost-Sharing, Efficiency and Equity in Higher Education Policy*; Douro Series, Dordrecht: Kluwer.
- Carey, N. & Shavelson, R. (1988). Outcomes, achievement, participation, and attitudes. In R. J. Shavelson, L. M. McDonnell, & J. Oakes (Eds.). *Indicators for monitoring mathematics and science education* (pp. 147-191). Los Angeles, CA: Rand Corporation.
- Davis, K. D.; Winsler, A. & Middleton, M. (2006). Students' perceptions of rewards for academic performance by parents and teachers: Relations with achievement and motivation in college. *J Genet Psychol*, 167 (2), 211-220.
- Dlamini, B. M. (1995). The relationship between home and school related variable and performance in agricultural educational extension. *Journal of Agricultural Education*. 2 (1), 59-64.
- Duff, A.; Boyle, E.; Dunleavy, K. & Ferguson, J. (2004). The relationship between personality, approach to learning and academic performance. *Pers Individ Dif*. 36 (8), 1907-1920.
- Ferguson, E.; James, D. & Madeley, L. (2009). Factors associated with success in medical school: Systematic review of the literature. *BMJ*; 324 (7343), 952-957.
- Garton, B. L. & Dyer, J. E. (2002). The academic performance and retention of college of agriculture students. *Journal of Agricultural Education*, 43 (1), 46- 56.
- Hakimi, S.; Hejazi, E. & Lavasani, M. G. (2011). The Relationships between Personality Traits and Students' Academic Achievement. *Journal of Social and Behavioral Sciences*, 29, 836-845.

- Horn, R. (2000). The performance of males and females in school and tertiary education; 72 (5), 21-26.
- Mills, C.; Heyworth. J.; Rosenwax, L.; Carr, S. & Rosenberg, M. (2009). Factors associated with the academic success of first year health science students. *Adv Health Sci Educ Theory Pract*, 14 (2), 205-217.
- Nguyen, P. L. (2006). Effects of social class and school conditions on educational enrollment and achievement of boys and girls in rural Viet Nam. *International Journal of Educational Research*, 45(3), 153-175. DOI: 10.1016/j.ijer.2006.11.008
- Paunonen, S. V. & Ashton, M. C. (2001). Big five predictors of academic achievement. *Journal of Research in Personality*, 35, 78-90.
- Schmid, C. & Abell, P. (2003). Demographic risk factors, study patterns and campus involvement as related to student to student success among Guilford technical community college students. *Community Coll Rev.* 31 (1), 1-16.
- Sheard, M. (2009). Hardiness Commitment gender, and age differentiate university academic performance. *British Journal of Education psychology*, 79.
- Smith, S. N. & Miller, R. J. (2005). Learning Approaches: Examination type, discipline of study, and gender. *Educational psychology*, 25 (1), 43-53.
- Soares, A. P.; Guisande, A. M.; Almeida, L. S. & Paramo, F. M. (2009). Academic achievement in first-year Portuguese college students: The role of academic preparation and learning strategies. *Int J Psychol.* 44 (3), 204-212.
- Sukor, N.; Osman, K. & Abdullah, M. (2010). Students' achievement of Malaysian 21st century skills in chemistry. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 9, 1256-1260.
- Van den Broeck, A.; Opdenakker, M.; Hermans, D. & Van Dam, J. (2003). Socioeconomic status and student achievement in a multilevel model of Flemish timss-1999 data: the importance of a parent questionnaire. *J Stud Educ Evalu.* 29 (3), 177-190.
- Walker, K. & Satterwhite, T. (2009). Academic performance among African American and Caucasian college students: Is the family still important. *Coll student Journal.*

